

درگذشتگان

آیت الله فهری زنجانی

حضرت آیت الله آقای حاج سید احمد فهری زنجانی (قد) یکی از علمای خدوم و پر تلاش تشیع بود. فقید سعید در سال ۱۳۴۰ ق در زنججان، در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش مرحوم حجت الاسلام حاج سید سجاد فهری (م). ۱۳۹۵ ق یکی از فحول و عاظ و خطبای شهر بود که ادبیات و مقدمات علوم را به فرزندش بیاموخت. سپس در سال ۱۳۵۶ ق به هم مهاجرت کرد و به درس سطح (شرح لمعه و مکاسب) آیت الله مرعشی نجفی حضور یافت. و در سال ۱۳۶۰ ق ۱۳۲۰ ش به نجف اشرف مشرف شد و باقی مانده سطوح را نزد آیت الله میرزا باقر زنجانی فرا گرفت و پس از آن به درس خارج حضرت آیت الله العظمی خویی و آیت الله آقا سید جمال گلپایگانی حاضر شد و مبانی علمی اش را استوار ساخت و این همه سال به طول انجامید. در سال ۱۳۳۰ به ایران بازگشت و در کرمانشاه ساکن شد و در مسجد جمعه به اقامه جماعت و تبلیغ دین و تألیف پرداخت و با

فرق منحرف و گمراه به مبارزه برخاست. سپس در سال ۱۳۴۵ ش به تهران آمد و به تألیف و ترجمه آثار فراوان پرداخت. او پس از پیروزی انقلاب اسلامی، به سمت نمایندگی امام خمینی و مقام معظم رهبری در سوریه منصوب شد و در مدت ۲۵ سال آن سامان به خدمات فراوان، موفق شد. او در آن کشور علاوه بر اقامه جماعت در حرم حضرت زینب (س) به بازسازی حرم حضرت رقیه و احداث مرقد عمار یاسر، اویس قرنی، حجرین عدی و شهدای صفین، بیمارستان امام خمینی و تأسیس و تولیت حوزه علمیه امام خمینی و تدریس و پرورش طلاب علوم دینی پرداخت و کتاب های بسیار نیز تألیف نمود.

برخی از آثار او عبارت اند از:

۶. ترجمه رساله طلب و اراده امام خمینی؛
۷. ترجمه رساله مصباح الهدایة امام خمینی؛
۸. تعریب کتاب معراج السالکین امام خمینی (به نام الآداب المعنویة للصلاة)؛
۹. ترجمه و شرح صحیفه سجاده؛
۱۰. ترجمه الاسس المنطقیة للاستقراء شهید سید محمد باقر صدر (به نام مبانی منطقی استقراء)؛
۱۱. دروس فی تفسیر القرآن؛
۱۲. شمع سحر - در آداب نماز شب؛
۱۳. مراقد اهل بیت در شام؛
۱۴. الریاء والعجب؛
۱۵. بحث علمی و تحقیقی حول اولی الامر؛
۱۶. معراج روحانی؛
۱۷. سالار شهیدان (نقد شهید جاوید و علل قیام امام حسین (ع)).
- سرانجام آن عالم بزرگوار و خدمتگذار دین، در ۸۵ سالگی، در ۱۱ تیر ماه ۱۳۸۵ ش ۶/ جمادی الثانی ۱۴۲۷ ق بدرود حیات گفت و پیکر پاکش پس از تشییع در مشهد مقدس در دارالزهده حرم مطهر حضرت امام علی بن موسی الرضا (ع) به خاک خفت.

*

۱. ترجمه حضال صدوق؛

۲. ترجمه غیبت نعمانی؛

۳. ترجمه لهوف سید بن طاوس (به نام «آهی سوزان بر فرار شهیدان»)

۴. ترجمه عبدالله بن سبا علامه عسکری (به نام عبدالله سبا و افسانه های ساختگی)؛

۵. ترجمه شرح دعای سحر امام

خمینی (به نام پرواز در ملکوت)؛

آیت الله فلسفی

فقیه بزرگوار حضرت آیت الله آقای حاج میرزا علی فلسفی، چراغ فروزان فقاہت در حوزه علمیه مشهد مقدس به شمار می رفت. آن عالم بزرگ در سال ۱۳۴۰ ق/ ۱۳۰۰ ش در تهران، در بیت علم و فضیلت و فقاہت به دنیا آمد. پدر عالیقدرش فقیه معظم حضرت آیت الله آقای حاج شیخ محمد رضا تنکابنی تهران و از شاگردان برجسته آیات عظام: میرزا حبیب الله رشتی، آخوند خراسانی، ملا علی نھاوندی و سید کاظم یزدی بود که حدود چهل سال تولیت و تدریس مدرسه و مسجد فیلسوف الدوله را بر عهده داشت و منشأ خدمات فراوان بود (محمد شریف رازی، گنجینه دانشمندان، ج ۴ ص ۴۰۶-۴۰۹). فقیه سعید، ادبیات و سطوح را در تهران نزد والد ماجدش و دیگران بیاموخت و در سال ۱۳۲۴ ش رهسپار حوزه علمیه نجف اشرف شد و در آن آستان مقدس، از دروس آیات عظام: سید عبدالهادی شیرازی، شیخ محمد علی کاظمینی و آقای خویی بهره های فراوان برد و این همه شانزده سال به طول انجامید. وی در کنار تحصیل، به تدریس سطوح عالی روی آورد و سالیان دراز، رسائل و کفایه تدریس نمود و شاگردان فراوان تربیت کرد (که از جمله آنان حضرات آیات: سید مرتضی نجومی کرمانشاهی و میرزا محسن محدث زاده قمی است. معظم له در سال ۱۳۴۰ ش پس از اخذ اجازه اجتهاد از آیت الله خویی، به زادگاهش بازگشت و به تدریس خارج فقه و اصول و اقامه جماعت در مسجد لرزاده پرداخت و تمام طبقات را از دانش خویش بهره مند ساخت. سپس

در سال ۱۳۵۰ به دعوت آیت الله العظمی

میلانی به مشهد مقدس مشرف شد و بساط تدریس و تبلیغ دین را در آن سامان گسترد و تا پایان عمر شریفش هزاران نفر از شاگردان مکتب امام صادق (ع) را تربیت نمود و با اقامه جماعت در مسجد شهدا و سخنرانی های خویش (در ماه مبارک رمضان و شب های جمعه) جان های تشنه را از زلال علوم اهل بیت سیراب ساخت. وی، فقیهی زاهد، متقی، خوش محضر، خوش سخن و متواضع بود و در حرم مطهر امام هشتم، زیارت جامعه کبیره را در کمال ادب و فروتنی ایستاده و از حفظ می خواند. جان کلام او احادیث اهل بیت بود و خود بدان عمل می کرد. وی از پیشگامان حرکت و مبارزه با رژیم شاه بود و نامش همواره، ذیل اعلامیه های علمای مشهد دیده می شد و پس از پیروزی انقلاب اسلامی، برای تدوین قانون اساسی از استان خراسان رهسپار مجلس خبرگان شد. از آثار اوست:

۱. تقریرات درس فقه آیت الله خویی (عبادات و مکاسب)؛
 ۲. تقریرات درس اصول آیت الله خویی؛
 ۳. نوشتارهای متعدد فقهی و اصولی.
- سرانجام آن عالم بزرگوار، در ۸۴ سالگی، در روز چهارشنبه تاسوعای حسینی (۹ محرم الحرام ۱۴۲۷ با ۱۹ بهمن ۱۳۸۴ ش) بدرود زندگی گفت و پیکر پاکش در یازدهم محرم با حضور هزاران نفر تشییع و پس از نماز آیت الله العظمی وحید خراسانی بر آن، در دارالسرور حرم مطهر امام رضا به خاک سپرده شد و در غم فقدانش، از سوی مقام معظم رهبری و مراجع تقلید پیام ها و اعلامیه های فراوان صادر شد.

*

آیت الله علوی بروجردی

آیت الله آقای حاج سید محمد حسین علوی طباطبایی بروجردی یکی از مشاهیر علمای تهران به شمار می رفت. فقیه سعید در سال ۱۳۰۴ ش (۱۳۴۴ ق) در بروجرد در بیت علم و تقوا و فضیلت زاده شد. پدرش مرحوم حجت الاسلام حاج سید ابوالقاسم علومی و نیایش مرحوم آیت الله حاج سید محمد حسین علوی از شاگردان میرزای شیرازی و از علمای بزرگ بروجرد و مادرش هم صبیبه مرحوم آیت الله حاج سید علی اصغر سلطان العلماء بروجرد (پدر بزرگوار آیت الله سید محمد باقر سلطانی طباطبایی) بود. معظم له در چنین خانواده عمیق و عریق - که شرافت حسب و جلالت نسب را با علم و عمل توأم ساخته بودند - بالید و پس از دوران کودکی و اخذ تحصیلات علوم جدید و گرفتن دیپلم علمی در سال ۱۳۲۳ ش به اقتضای شوق فطری و اقتضای سیره خانوادگی رهسپار حوزه علمیه قم شد و سطوح را نزد اساتیدی چون آیات معظم سلطانی طباطبایی (مکاسب) و فکور یزدی (شرح منظومه) فرا گرفت و پس از آن به مدرسه های خارج آیات عظام آقای بروجردی (فقه)، امام خمینی (اصول)، علامه طباطبایی (تفسیر و فلسفه)، گلپایگانی و داماد حاضر شد و میانی علمی اش را استوار ساخت و در ۱۳۲۸ به شرف مصاهرت آیت الله العظمی بروجردی نایل آمد و علاوه بر شاگردی، امین و معتمد معظم له نیز قرار گرفت. پس از درگذشت آیت الله بروجردی به تهران رفت (۱۳۴۰ ش) و پس از وفات مرحوم آیت الله حاج سید محمد باقر بحر العلوم تهرانی - امام جماعت مسجد قهریه - به درخواست

علمای تهران به امامت جماعت آن مسجد برگزیده شد و در نخستین روز اقامه جماعت تمام علمای تهران مانند آیات عظام: شیخ محمد رضا تنکابنی، شیخ محمد تقی آملی، سید احمد خوانساری، میر سید محمد بهبهانی و شیخ بهاء الدین نوری بدو اقتدا نمودند و بدین سان وی در ردیف یکی از مشاهیر فضلالی تهران به شمار آمد. او در این مسجد با جدیت تمام به تبلیغ دین و بیان احکام و عقاید و تفسیر قرآن پرداخت و بسیاری از جوانان را با روش و منش اسلامی پرورش داد. او به تربیت نسل جوان اهتمام بسیار داشت و انجمن اسلامی جوانان را تأسیس کرد و برای آنان در منزل خویش کلاس های متعدد برگزار نمود. وی از حافظه ای قوی، خطی زیبا و بیانی شیوا برخوردار بود و بر تاریخ و ادبیات و اشعار فارسی و عربی و زبان انگلیسی تسلط فراوان داشت و بدان تکلم می کرد. او در حرکت روحانیت در غائله انجمن های ایالتی و ولایتی (۱۳۴۱ ش) همراه با مرجعیت و روحانیت همگام شد و در مجالس علما شرکت فعال داشت و سخنگوی آنان در برخورد با مقامات دولتی (مانند پاکروان) بود و بسیاری از اعلامیه های تهران را می نوشت. از تألیفات اوست: ۱. خاطرات زندگی آیت الله العظمی بروجردی (چاپ شده)، ۲. تقریرات درس فقه آیت الله بروجردی؛ ۳. تقریرات درس اصول امام خمینی؛ ۴. رساله در عدالت؛ ۵. تفسیر قرآن (سوره حمد و مقداری از بقره).

وی در تهران حسینیه علوی و در بروجرد حسینیه و کتابخانه و در مانگاه علوی را با کمک مؤمنان بنیاد نهاد و خدمات بسیار علمی و اجتماعی به مردم

تهران نمود.

سرانجام آن عالم خدوم و بزرگوار در ۸۲ سالگی در ۶ خرداد ۱۳۸۵ / ۱۴۲۷ ق بدرود حیات گفت و پیکر پاکش در قم پس از تشییع با شکوه و نماز آیت الله العظمی وحید خراسانی، در مقبره خانوادگی در صحن حرم مطهر حضرت معصومه (س) به خاک سپرده شد. در غم فقدان از سوی مقام معظم رهبری و مراجع عالیقدر پیام های تسلیت متعدد به فرزند برومندش آیت الله سید جواد علوی طباطبایی صادر شد.

*

آیت الله یوسفی غروی

آیت الله حاج شیخ محمد یوسفی غروی یکی از علمای حوزه علمیه قم بود. فقید سعید در سال ۱۳۰۳ ش / ۱۳۴۳ ق در نجف آباد به دنیا آمد و پس از تحصیلات تحسین، ادبیات عرب را در زادگاهش نزد آقا شیخ احمد حجی و شیخ احمد حکیم نجف آبادی آموخت. سپس به اصفهان رفت و حاشیه و شرح شمسیه (در منطق) را نزد آیت الله شهید شمس آبادی فرا گرفت. سپس به حوزه علمیه قم آمد و اندکی از سطوح را نزد امام خمینی فرا گرفت و پس از آن در ۱۳۲۲ ش به نجف اشرف مهاجرت کرد و سطوح عالی را نزد اساتیدی چون مرحوم آیت الله شیخ مجتبی لنگرانی آموخت. سپس به درس خارج آیات عظام: شاهرودی، حکیم، سید عبدالهادی شیرازی و خویی (یک سال) حاضر شد و مبانی علمی اش را استوار ساخت. پس از ورود امام خمینی به نجف در درس ایشان نیز حضور یافت و مورد توجه فراوان ایشان قرار گرفت و از سوی معظم له همراه با مرحوم آیت الله شیخ غلامرضا عرفانیان عهده دار تطبیق

تعلیق امام بر عروه با سایر فتاوی ایشان شد. او درس ها را با مرحوم آیت الله آقا مصطفی خمینی پیش مباحثه و مذاکره می نمود و در جلسه استفتای امام و آیت الله شاهرودی نیز شرکت می کرد. وی درس های آیت الله شاهرودی را برای گروهی تقریری می نمود و برای عده ای هم (مانند فرزندان استاد شیخ محمد هادی یوسفی و مرحوم شیخ محمد جعفر یوسفی) شرح لمعه را تدریس می نمود.

او با نظام بعث، مخالفت آشکار و فراوان داشت و خانواده و فرزندان را با افکار انقلابی شهید صدر پرورش داد و دو فرزندش (شیخ محمد سجاد و شیخ محمد مهدی) هم در این راه به شهادت رسیدند. او در نجف به جز تحصیل و تدریس به کار تألیف و تحقیق نیز اشتغال داشت تا اینکه در سال ۱۳۶۹ ش از ظلم رژیم بعثی به قم آمد و دوران نقاهت و بیماری اش در این شهر به سر برد. برخی از آثار او عبارت انداز:

۱. آیات الانوار فی فضائل النبی و آله الاطهار (مستدرک تأویل الآیات شرف الدین استرآبادی)، چاپ شده؛
۲. تأویل الآیات الظاهرة فی فضائل النبی و عترته الطاهرة، تحقیق، ج ۲، بیروت؛
۳. بحار الانوار، ج ۲۹-۳۰ (ملاحم و فتن)، تحقیق، بیروت؛
۴. صحیفه الابرار (در منابع اخبار بحار). آن عالم بزرگوار در ۸۲ سالگی در روز پنجشنبه ۲۵ خرداد ۱۳۸۵ / ۱۸ جمادی الاولی ۱۴۲۷ ق بدرود حیات گفت و پیکر پاکش روز جمعه پس از تشییع و نماز آیت الله سید کاظم حایری در بقعه العلمای قبرستان باغ بهشت قم به خاک خفت.

ناصر الدین انصاری قمی

